

LUNDS
UNIVERSITET

En analys av likhetsprincipen och generalklausulerna i aktiebolagslagen

Institutionen för handelsrätt

Ekonomihögskolan vid Lunds universitet

Vårterminen 2016

Kandidatuppsats 15 högskolepoäng

HARH12

Författare: Alexandra Leijonhufvud

Handledare: Niklas Arvidsson

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND	1
1.2 SYFTE	3
1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR	3
1.4 METOD OCH MATERIAL	3
1.5 AVGRÄNSNING	5
1.6 DISPOSITION	5
2. MINORITETSSKYDDSREGLERNA I ABL	7
2.1 INLEDNING	7
2.2 VINSTSYFTET	7
2.3 REGLER OM JÄV	8
2.4 REGLER OM KVALIFICERAD MAJORITET	8
2.5 INNEHAV AV MINST 1/10 AV AKTIERNA	9
3. EN INTRODUKTION TILL UTVECKLINGEN	10
3.1 LIKHETSPRINCIPEN I ETT HISTORISKT PERSPEKTIV	10
3.1.1 <i>Introduktion</i>	10
3.1.2 <i>1895 års aktiebolag</i>	10
3.1.3 <i>1910 års aktiebolagslag</i>	10
3.1.4 <i>1944 års aktiebolagslag</i>	11
3.2 GENERALKLAUSULERNA I ETT HISTORISKT PERSPEKTIV	11
3.2.1 <i>Introduktion</i>	11
3.2.2 <i>1944 års aktiebolagslag</i>	12
3.2.3 <i>1975 års aktiebolagslag</i>	13
4. LIKHETSPRINCIPENS OCH GENERALKLAUSULERNAS INNEBÖRD IDAG	14
4.1 LIKHETSPRINCIPEN I AKTIEBOLAGSLAGEN	14
4.2 GENERALKLAUSULERNA I AKTIEBOLAGSLAGEN	15
4.2.1 <i>Allmänt om generalklausulerna</i>	15
4.2.2 <i>Beslutsvarianter</i>	16
4.2.3 <i>För- och nackdelsrekvisitet</i>	16
4.2.4 <i>Rekvisitet "ägnat att"</i>	17
4.2.5 <i>Rekvisitet "annan"</i>	17
4.3 RIKTADE KONTANTEMISSIONER	18
5. OTILLBÖRLIGHETSREKVISITET	19
5.1 INTRODUKTION	19
5.2 NÄR BLIR ETT BESLUT OTILLBÖRLIGT?	19
5.3 FÖRARBETEN	20
5.4 RÄTTSFALLET NJA 2000 s. 404	20
5.4.1 <i>Redogörelse av fallet</i>	20
5.4.2 <i>Domen</i>	21
5.5 RÄTTSFALLET NJA 2013 s. 1250	21
5.5.1 <i>Redogörelse av fallet</i>	21
5.5.2 <i>Domen</i>	22
5.5.3 <i>Analys av rättsfallet</i>	23
6. MAJORITETSMISSBRUK	24
6.1 KONSEKVENSER VID ÖVERTRÄDELSE AV LIKHETSPRINCIPEN OCH GENERALKLAUSULERNA	24
6.2 SANKTIONER	24
6.3 VÄRDEÖVERFÖRINGAR	26
6.4 BEVISBÖRDA	26

6.5 SKADESTÅND	26
7. SAMSPELET.....	27
7.1 INLEDNING	27
7.2 FÖRHÅLLET MELLAN LIKHETSPRINCIPEN OCH GENERALKLAUSULERNA.....	27
8. ANALYS OCH SLUTSATS.....	30
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	33
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	35

Summary

This paper will analyse how the two minority rules, the Principle Of Equality and the General Clauses ought to be interpreted and applied in accordance with applicable law. The paper describes the Principle Of Equality in Chapter 4. 1 § ABL and General Clauses in Chapter 7. 47 § ABL and Chapter 8. 41 1 pc. ABL.

The Principle Of Equality aims at equality between the shares of a corporation, the principle rule says that the shares of a company shall have equal rights. The Principle Of Equality as minority rule came in the late 19th century. General Clauses were established in the Swedish company act as a complement to the limitations of the Principle Of Equality. General Clauses are also minority protection rules but have a wider application than the Principle Of Equality in some respects.

The paper will also briefly introduce the other minority protection rules that are regulated by the Swedish company act, but the focus will be on the Principle Of Equality and the General Clauses. Furthermore, main focus will be on the unfairness criterion, and what happens when minority abuse.

The paper will deal with both the recently published case law from the Supreme Court, NJA 2013 p. 1250, and the case NJA 2000 p. 404 in order to give a fair picture of the two minority protection rules, the Principle Of Equality and the General Clauses

Whether the Principle Of Equality and the general clauses relate to each other is very controversial and sentences of the doctrine differs. It takes more practice and guidance before the meaning of the General Clauses can be completely determined.

Sammanfattning

Denna uppsats analyserar hur de två minoritetsskyddsreglerna likhetsprincipen och generalklausulerna ska tolkas och tillämpas enligt gällande rätt. Uppsatsen redogör för likhetsprincipen i 4 kap. 1 § ABL och generalklausulerna i 7 kap. 47 § ABL samt 8 kap. 41 1 st. ABL.

Likhetsprincipen syftar till att likställighet ska råda mellan aktierna i ett aktiebolag, huvudregeln säger att aktierna i ett bolag ska ha lika rätt. Likhetsprincipen som minoritetsskyddsregel tillkom i slutet av 1800-talet. Generalklausulerna instiftades i aktiebolagslagen i syfte att komplettera likhetsprincipens begränsningar. Generalklausulerna är också minoritetsskyddsregler men har en vidare tillämpbarhet än likhetsprincipen i vissa avseenden.

Uppsatsen kommer även kort att presentera de övriga minoritetsskyddsregler som finns reglerade i aktiebolagslagen, men fokus kommer att ligga på likhetsprincipen och generalklausulerna. Vidare kommer stor vikt att läggas på otillbörlighetskriteriet, samt vad som händer vid ett eventuellt majoritetsmissbruk.

Det nyligen publicerade rättsfallet från Högsta domstolen, *NJA 2013 s. 1250* samt rättsfallet *NJA 2000 s. 404* kommer att analyseras och diskuteras för att kunna ge en rättvis bild av de två minoritetsskyddsreglerna, likhetsprincipen och generalklausulerna.

Hur likhetsprincipen och generalklausulerna förhåller sig till varandra är mycket omdiskuterat och meningarna i den rättsvetenskapliga doktrinen skiljer sig åt. Kort krävs det mer praxis och vägledning innan generalklausulernas innebörd helt kan kartläggas.

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare Niklas Arvidsson för mycket kloka och värdefulla synpunkter, samt goda råd och stöttande på vägen under skrivandet av denna uppsats.

Jag vill också tacka mina föräldrar, Kristina och Carl-Greger, för support och uppmuntran under mina studieår.

Lund, maj 2016

Alexandra Leijonhufvud

Förkortningslista

AB	Aktiebolag
ABL	Aktiebolagslagen 2005:551
AD	Arbetsdomstolen
AMN	Aktiemarknadsnämnden
EU	Europeiska Unionen
HD	Högsta domstolen
JT	Juridisk tidskrift
KAP.	Kapitel
NJA	Nytt juridisk arkiv (avdelning I)
Prop.	Proposition
SFS	Svensk författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar
ST.	Stycket
SvJT	Svensk juristtidning
VD	Verkställande direktör
ÅRL	Årsredovisningslagen 1995:1554

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Aktiebolag är den bolagsform som dominerat sedan 1960-talet och har sedan dess blivit allt vanligare.¹ År 2013 fanns det cirka 450 000 aktiebolag i Sverige. Till följd av sin konstruktion är aktiebolaget associerat med vissa karakteristiska motsättningar mellan olika intressekategorier. En av dessa motsatser är mellan *majoritetsaktieägarna* och *minoritetsaktieägarna*.² Konflikter kan uppstå i synnerhet där ägarkoncentrationen i ett bolag är hög.

Det behöver inte vara något negativt att det finns en majoritet och en minoritet i ett bolag. För aktieägaren avkastning på dennes satsade kapital kommer troligen ingen konflikt att skapas, utan det är först när majoritetens intresse prioriteras på bekostnad av minoritetens vilja som tvister kan uppkomma.³ Det är här det blir en fråga om vad minoriteten har för möjligheter. Ska de bara nöja sig och rätta sig efter majoritetens beslut, eller finns det lagar som kan skydda den enskilde aktieägaren?

Det finns olika typer av bolagsformer, bland annat publika- och privata bolag, men aktiebolagslagen gäller för alla aktiebolag vilket gör att likhetsprincipen och generalklausulerna också gör det.⁴ Ett av många syften med ett aktiebolag är kapitalanskaffning. Det gör att det skapas en situation där vem som helst kan köpa och sälja aktier, vilket i sin tur leder till att ett stort antal aktieägare blir just minoritetsägare. Utan skydd för minoriteten skulle det bli alltför riskabelt för den enskilda individen att placera pengar i ett aktiebolag, och i det långa loppet, skulle det i så fall även skada näringslivet.⁵

Konstruktionen i ett aktiebolag, enligt 7 kap. 40 § Aktiebolagslagen (SFS 2005:551) (härefter ABL), bygger på majoritetsprincipen, vilket leder till att makten vid en bolagsstämma ligger hos aktieägare med störst andel av rösterna. Majoritetsprincipen ger bolaget möjlighet att ha en effektiv och beslutskraftig förvaltning.⁶

¹ Sandström Torsten, *Svensk aktiebolagsrätt*, 5:e uppl., Stockholm: Nordstedts Juridik, 2015 s. 49.

² Bergström Claes. Samuelsson Per. *Aktiebolagens grundproblem*, 5:e uppl., Stockholm: Nordstedts Juridik, 2015 s. 17.

³ Bergström/Samuelsson s. 20.

⁴ Sandström s. 202.

⁵ Skog Rolf, *Rodhes aktiebolagsrätt*, 24:e uppl., Stockholm: Nordstedts Juridik, 2014 s. 231.

⁶ Sandström s. 202.

Minoritetsskyddet är ett väl etablerat institut i den svenska aktiebolagsrätten, men likväl finns det utrymme för, och intresse av, att diskutera hur stor makt en minoritet av aktieägare bör ha.⁷ Skyddsbehovet för dessa minoritetsaktieägare är framförallt beroende av i vilken utsträckning styrelsen handlar i eget intresse snarare än i bolagets och hela aktieägarkollektivets intresse. Man kan betrakta minoritetsskyddsreglerna dels som *möjligheter* för minoritetsägarna eller som *hinder* för majoriteten att fatta beslut efter eget huvud.⁸

För att motverka att aktieägarmajoriteten missbrukar sin makt har lagstiftaren i ABL fört in tvingande minoritetsskyddsregler i olika former.⁹ Dessa regler har successivt växt fram i den mån skyddet inte visat sig vara tillräckligt.¹⁰ Det finns inga regler som ger minoriteten rätt att styra och ställa i ett aktiebolag, utan lagstiftaren har fått nöja sig med att ge minoriteten skydd mot förtryck av majoriteten i vissa specifika lägen.¹¹

Två av de minoritetsskyddsregler som finns lagstadgade i ABL är *likhetsprincipen* och *generalklausulerna*. Dessa är allmänna regler till skydd för minoritetsaktieägarna och kallas även för fair-play-regler.¹² Likhetsprincipen och generalklausulerna kan sägas vara de två viktigaste av de minoritetsskyddsregler som finns i ABL.¹³

Likhetsprincipen kommer till uttryck i 4 kap. 1 § ABL men är i sin allmänna form en grundläggande associationsrättslig grundsats. Generalklausulerna bör ses som komplement till likhetsprincipen.¹⁴ Dessa återfinns i 7 kap. 47 § och 8 kap. 41 1 st. ABL. Likhetsprincipen lagstodgades långt innan generalklausulerna trädde i kraft år 1944. Generalklausulerna hindrar bolagsstämman, styrelsen eller någon annan ställföreträdare från att fatta sådana beslut som ger otillbörlig fördel eller nackdel till en medlem i aktiebolaget eller ”annan”.¹⁵ År 2013 aktualiserades rättspraxis för generalklausulerna och likhetsprincipen då det kom ett nytt rättsfall från högsta instans som berör just de två minoritetsskyddsreglerna.

⁷ Sandström s. 202.

⁸ Beyer Claes, Båvestam Urban, *Är minoritetsmissbruket befogat – finns det risk för minoritetsmissbruk?*. Carl Svernlöv (red.). Hämtad ur: *Aktiebolagslagens minoritetsskydd*, Iustus förlag, Uppsala 2008 s. 11.

⁹ Bergström/Samuelsson s. 21.

¹⁰ Rodhes s. 231.

¹¹ Sandström s. 202.

¹² Ibid.

¹³ Beyer/Båvestam s. 14.

¹⁴ Sandström s. 206.

¹⁵ Sandström s. 207.

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att analysera vad likhetsprincipen och generalklausulerna innebär och hur de förhåller sig till varandra. Syftet är också att belysa vilken rätt minoritetsaktieägarna har genom dessa två skyddsregler.

1.3 Frågeställningar

Utifrån det syfte som står formulerat ovan har följande frågeställning utformats:

- Hur fungerar likhetsprincipen och generalklausulerna som ett skydd för minoritetsaktieägarna?

För att lättare kunna besvara syftet på bästa sätt används följande delfrågor:

- Vad innebär generalklausulernas otillbörlighetsrekvisit?
- Vad händer vid ett majoritetsmissbruk?
- Vilka rättsfall finns på området?

1.4 Metod och material

Metodvalet i uppsatsen är av viktig betydelse för att komma fram till resultatet. Valet av metod kommer att genomsyra arbetet från början till slut. Claes Sandgren skriver i sin bok *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare* att rättskällevärdet är den snävaste av metoder och visar på de rättskällor som är relevanta för att fastställa gällande rätt.¹⁶ Rättskällevärdet analyserar gällande rätt och använder de olika rättskällorna samt talar om i vilken ordning man skall, bör eller får använda dem. De fyra centrala rättskällorna i den svenska rätten är; *lagtext, förarbeten, rättspraxis* och *doktrin*.¹⁷

¹⁶ Sandgren s. 40.

¹⁷ Korling/Zamboni s. 23.

Uppsatsen kommer att skrivas enligt juridiskt traditionell metod, rättskällevärdet, då uppsatsens syfte är att göra en rättsutredning och fastställa gällande rätt (lex lata) utifrån olika frågeställningar.¹⁸ Lag, förarbeten, rättspraxis och den rättsdogmatiska orienterade doktrinen kommer att användas för att kunna belysa och besvara uppsatsens syfte. Rättskällorna kommer att undersöks och används i den ordning som metoden förordar för att sedan kunna komma fram till en lämplig slutsats. Lagtexten skall beaktas, förarbeten och prejudikat bör beaktas och doktrinen får beaktas. Även underrättsavgöranden och myndighetsuttalanden får beaktas. Då praxis på uppsatsen område är begränsad har större vikt lagts på den rättsvetenskapliga doktrinen.

Den rättsdogmatiska metodens syfte är att lösa ett rättsligt problem genom att applicera en rättsregeln på problemet.¹⁹ Metoden utgår nästan alltid från en konkret problemställning och det är mycket viktigt att denna är korrekt utformad.²⁰

Utgångspunkten i uppsatsen kommer att ha en aktiebolagsrättslig aspekt enligt reglerna i ABL och dessa kommer att vara stommen för materialet. Lagtexten är därför av direkt relevans för uppsatsen. Likhetsprincipen och generalklausulerna klargörs och belyses så att, i enlighet med uppsatsens avsikt, kunna reda ut det nuvarande rättsläget.

Uppsatsen kommer att fokusera på två svenska rättsfall från Högsta domstolen (härefter HD), *NJA 2013 s. 1250* och *NJA 2000 s. 404*. Dessa är de enda rättsfallen från HD som finns att hitta på ämnet. Rättsfallen kommer att analyseras utifrån olika synvinklar och avsikten är att kunna illustrera problematiken på bästa sätt.

Vidare uppmärksammas lagförarbeten. De förarbeten som är av mest relevans är noga utvalda och dessa är viktiga då de ligger till grund för den väsentliga lagstiftningen. Det är av betydande utfyllnad till lagen när den, samt rättspraxis, inte räcker till.

Underlag från doktrinen utgör en stor del av materialvalet i uppsatsen. Torsten Sandström bok, *Svensk aktiebolagsrätt*, används genomgående i uppsatsen då boken är mycket bred och beskrivande. Boken beskriver de mest centrala delarna gällande minoritetsskyddet. Även

¹⁸ Sandgren s. 43.

¹⁹ Korling Frederic, Zamboni Mauro, *Juridisk metodlära*, Lund: Studentlitteratur AB, 2013 s. 21.

²⁰ Sandgren s. 41.

Aktiebolagets grundproblem, skriven av Bergström och Samuelsson, ger en bra inblick i ämnet. Vidare kommer även *Rodhes aktiebolagsrätt* skriven av Rolf Skog användas.

De två djupkommentarer som finns, den ena skriven av *Nerep* och *Samuelsson* (Aktiebolagslagen en lagkommentar) och den andra skriven av *Sten, Johansson* och *Skog* (Aktiebolagslagen en kommentar), är också en del av materialvalet. Djupkommentarerna ger en tydligare och mer beskrivande bild av lagtexten som används mycket i uppsatsen.

Material från *aktiemarknadsnämnden* kommer att användas i uppsatsen trots medvetenhet om att det inte är en rättskälla likt prejudikat, men det är ändå uttalanden som gjorts av experter på området.

1.5 Avgränsning

Nödvändiga avgränsningar har gjorts i uppsatsen för att lättare kunna koncentrera undersökningen och för att kunna ge ett djupgående och specifikt resultat. De andra regler som finns lagstadgade och är till skydd för minoriteten i ett aktiebolag, utöver likhetsprincipen och generalklausulerna, kommer inte att presenteras djupgående i uppsatsen, utan enbart nämnas kort. En geografisk avgränsning har gjorts och uppsatsen kommer därför inte att beröra annat än svensk rätt då det skulle ta upp för stor del av uppsatsen och tiden skulle inte räcka till.

1.6 Disposition

Uppsatsen delas upp i åtta olika huvudkapitel. Det första ger läsaren en introduktion till ämnet samt en kortare bakgrundsbeskrivning. Även syftet med uppsatsen och de frågeställningar som kommer användas för att kunna besvara syftet presenteras. Metodvalet redovisas också i det första kapitlet samt de material som används och kommer att ligga till grund för uppsatsen. Avslutningsvis presenteras en avgränsning.

En redogörelse för de olika minoritetsskyddsregler som finns reglerande i ABL kommer att introduceras i det andra kapitlet. Det är viktigt att läsaren får en överblick över dessa för att få en tydligare bild och ett större perspektiv. Presentationen kommer endast att vara övergripande då huvudfokus i uppsatsen ligger på likhetsprincipen och generalklausulerna.

Det tredje kapitlet kommer att ge en introduktion och beskrivning av likhetsprincipen samt generalklausulerna ur ett historiskt perspektiv. Uppsatsen kommer att redogöra för dess framväxt och kapitlet kommer att behandla 1895 års ABL fram till den lag vi idag använder oss utav, 2005 års aktiebolag.

Det fjärde kapitlet kommer att ta upp likhetsprincipen och dess innebörd utifrån de regler som finns lagstadgade i 2005 års aktiebolagslag. Vidare kommer kapitel fyra att vara uppbyggt på samma sätt, men kommer istället att behandla generalklausulerna och dess innebörd.

I uppsatsens femte kapitel kommer otillbörlighetsrekvisitet att analyseras. Rekvisitet kommer att diskuteras främst utifrån de förarbeten och de rättsfall som finns inom ämnet, fokus på *NJA 2013 s. 1250* och *NJA 2000 s. 404*.

Det sjätte kapitlet i uppsatsen kommer att diskutera majoritetsmissbruk och konsekvenser vid överträdelser av likhetsprincipen och generalklausulerna. Klander och skadestånd kommer också att beröras i detta kapitel.

Förhållandet mellan de två minoritetsskydden, likhetsprincipen och generalklausulerna, kommer att presenteras i uppsatsens sjunde kapitel. Fokus kommer att ligga på huruvida generalklausulerna kan ses som ett kompletterande minoritetsskydd till likhetsprincipen.

I det åttonde och sista kapitlet kommer uppsatsens analys att presenteras. Analysen kommer inte att göras genomgående genom hela uppsatsen, utan sker endast i kapitel åtta. Även sammanfattning och slutsatser presenteras i detta avsnitt.

2. Minoritetsskyddsreglerna i ABL

2.1 Inledning

Detta kapitel syftar till att ge läsaren en överblick av de olika minoritetsskyddsregler som finns lagstadgade i ABL. På så sätt ges en bättre bakgrund och förståelse för de regleringar som finns utöver likhetsprincipen och generalklausulerna. Dessa kommer enbart att presenteras övergripande då uppsatsens fokus ligger på minoritetsskyddsreglerna likhetsprincipen och generalklausulerna.

Vilka regler som är minoritetsskyddsregler, har inte ett klart och tydligt svar, och det kan således vara svårt att veta om en regel är just en minoritetsskyddsregel.²¹ Klart är dock att både likhetsprincipen och generalklausulerna är klassade som minoritetsskyddsregler.

2.2 Vinstsyftet

Huvudregeln i ABL utgår från att syftet med ett aktiebolag är att bereda vinst till aktieägarna.²² Regeln om vinstsyftet har sedan aktiebolagsstiftningens barndom varit lagens utgångspunkt. Om syftet med verksamheten är annat än att bereda vinst till fördelning bland aktieägarna, måste det anges i bolagsordningen enligt 3 kap. 3 § ABL. I bolagsordningen kan det föreskrivas att verksamheten helt eller delvis ska ha ett annat syfte än det att generera bolaget vinst, detta är emellertid mycket ovanligt.²³

Bolagsorganen får i sin tur inte agera i strid mot syftet. I beslutssituationer ska även målsättningen vara att uppfylla bolagets vinstsyfte. Bolagsverksamhetens syfte fungerar som en övergripande handlingsnorm för aktiebolagets beslutande organ, bolagsstämma, styrelse och VD (härefter VD).

²¹ Sandström s. 202.

²² Beyer/Båvestam s. 14.

²³ Skog Rolf, *Om betydelsen av vinstsyftet i aktiebolagslagen*, SvJT 2005 s.13-

2.3 Regler om jäv

Bestämmelserna om jävsreglerna för styrelseledamot återfinns i 8 kap. 23 § ABL. Dessa innebär att en styrelseledamot i ett bolag inte får handlägga en fråga om:

- *”avtal mellan styrelseledamoten och bolaget,*
- *avtal mellan bolaget och en tredje man, om styrelseledamoten i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets, eller*
- *avtal mellan bolaget och en juridisk person som styrelseledamoten ensam eller tillsammans med någon annan får företräda.”*²⁴

Bestämmelserna i 8 kap. 34 § ABL reglerar istället jäv för VD:n. Dessa är snarlika med jävsreglerna för styrelseledamoten ovan.²⁵

Regler om aktieägarjäv finns lagstadgade i 7 kap. 46 § ABL och dessa fastställer att aktieägare inte har rätt att rösta i frågor gällande talan mot aktieägaren, befrielse från skadeståndsansvar eller annan förpliktelse mot bolaget.²⁶ Inte heller i liknande beslut där aktieägaren har ett väsentligt intresse i en fråga som kan strida mot bolagets intressen.²⁷ Det är alltså frågan om en rätts- eller beslutssituation där en person kan tänkas vara partiskt i sitt agerande eller i de fall då det finns någon speciell omständighet som kan rubba förtroendet för individens i fråga opartiskhet. En person som invändningen ovan riktas mot, kallas *jävig*. Aktieägarjäv är dock mycket snäv.

2.4 Regler om kvalificerad majoritet

Vid bolagsstämman finns det en lång rad beslut som kräver kvalificerad majoritet vilket också fungerar som ett minoritetsskydd.²⁸ Här ges minoriteten rätten att hindra beslut som fattas av bolagsordningen och som kan vara skadliga för dess intressen. Vid vissa beslut måste minst två tredjedelar av de angivna rösterna ha biträtt vid stämman. Detta gör att utfallet av röstningen kan påverkas även av de aktieägare som faktiskt närvarar på bolagsstämman, men som vid röstningen håller sig passiva.

²⁴ Jfr ordalydelsen i 8 kap. 23 § ABL.

²⁵ Jfr ordalydelsen i 8 kap. 34 § ABL.

²⁶ Jfr ordalydelsen i 7 kap. 46 § ABL.

²⁷ Skog s. 233.

²⁸ Skog s. 235.

7 kap. 42 § ABL reglerar följande:

”Ett beslut om ändring av bolagsordningen är giltigt om det har biträtts av aktieägare med minst två tredjedelar av såväl de angivna rösterna som de aktier som är företrädde vid bolagsstämman, om inte annat följer av 43-45 §§.”

2.5 Innehav av minst 1/10 av aktierna

Gränsen för ett innehav av minst en tiondel av samtliga aktier i ett bolag är centralt för många av minoritetens viktiga rättigheter.²⁹ Regeln innebär att minoriteten saknar möjlighet att utnyttja dessa regler om en majoritetsaktieägare i bolaget innehar mer än 90 procent av aktierna.

I de fall då aktieinnehavet för en aktieägare uppnår en tiondel av aktierna tillkommer bland annat följande rättigheter:

- Enligt 7 kap. 13 § 2 st. ABL ska styrelsen kalla till en extra bolagsstämma om aktieägaren skriftligt begär det
- Enligt 10 kap. 22 § ABL ska länsstyrelsen på begäran av aktieägaren kunna utse en särskild granskare
- Enligt 9 kap. 9 § fodras länsstyrelsen att utse en minoritetsrevisor om aktieägaren vill
- Enligt 7 kap. 14 § ABL kan en aktieägare men 1/10 av aktierna begära ajournering av bolagsstämman i vissa fall

²⁹ Beyer/Båvestam s. 19.

3. En introduktion till utvecklingen

3.1 Likhetsprincipen i ett historiskt perspektiv

3.1.1 Introduktion

Kapitlet syftar till att ge en historisk bakgrund till likhetsprincipen. Detta kommer att ske genom en studie av dess utformning och utveckling, en redogörelse med början i 1985 års ABL till lagen från år 2005 som vi idag använder oss av.

3.1.2 1895 års aktiebolag

Likhetsprincipen har existerat som en allmän aktiebolagsrättslig- och associationsrättslig princip sedan slutet av 1800-talet.³⁰ I motiven till våra aktiebolagslagar, återfinns i samtliga, ett flertal kommentarer om vikten av att upprätthålla en fast relation mellan olika aktieägares andelsförhållande.³¹

Det var först i 1895 års ABL som likhetsprincipen kunde urskiljas i 8 § p. 5 ABL.³² Där föreskrevs att de som stiftar ett aktiebolag ska upprätta en stiftelseurkund som anger huruvida alla aktier ska medföra samma rätt, och i annat fall, till vilket belopp aktier med företrädesrätt ska kunna utges och vilket företräde de i så fall ska medföra. Viktigt att notera är att första gången som likhetsprincipen uttryckligen omnämndes var i motiven till 1944 års ABL, men detta innebär inte att principen tillkom då.³³

3.1.3 1910 års aktiebolagslag

*”Där ej alla aktier skola medföra samma rätt, skall stiftelseurkunden angiva det belopp, vartill aktier med företrädesrätt må kunna utgivas, och det företräde de skola medföra, ävensom, såframt aktiekapitalet skall kunna, utan ändring av bolagsordningen, bestämmas till lägre eller högre belopp, den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier, som vid aktiekapitalets ökning må tillkomma varje särskilt slag av aktier.”*³⁴

Ovan är lagtexten från 1910 års ABL, 6 § 2 st. Där angavs det att olikheten av aktier ska bestå i någon slags företrädesrätt för en aktieklass i förhållande till en annan. Det verkar helt enkelt

³⁰ Andersson Jan, Pehrson Lars, *Likhetsprincipen och generalklausulerna*. Carl Svernlöv (red.). Hämtad ur: *Aktiebolagslagens minoritetsskydd*, Iustus förlag, Uppsala 2008 s. 110.

³¹ Bergström/Samuelsson s. 61.

³² Ibid.

³³ SOU 1941:9 s. 77, 301.

³⁴ 6 § 2 st. 1910 ABL.

vara en självklarhet vid denna tid att aktierna i ett bolag kunde vara olikställda. Två frågeställningar uppstod här och frågan om företrädesrätt var den ena, och frågan om olika aktieslag och olika rätt var den andra. I både 1895 och 1910 års lagar återfanns således embryot till likhetsprincipen vi idag använder oss utav.

3.1.4 1944 års aktiebolagslag

Det var i 1941 års lagförslag som ett utökat minoritetsskydd föreslogs, och detta resulterade senare i 1944 års ABL som innehöll likhetsprincipen såväl som den första versionen av generalklausulerna.³⁵ Den rättsutveckling som skedde fram till och med år 1944 års ABL gav så att säga ett synbart lagstöd för det vi idag kallar för likhetsprincipen.³⁶ Dock var detta inte detsamma som i gällande rätt där likhetsprincipen mera explicit kommer till uttryck i lagtexten 4 kap. 1 § ABL.

År 1944 kom att ändra inriktningen på rättsutvecklingen av likhetsprincipen under många år framöver genom införandet av generalklausulerna.³⁷ I 1944 års ABL respektive 1910 års ABL angavs det att om inte alla aktier skulle medföra samma rätt, skulle förekommande avvikelser föreskrivas i bolagsordningen respektive stiftelseurkunden. Det var emellertid inte förrän i 1975 års ABL, 3 kap. 1 §, som likhetsprincipen kom till uttryck i dess snäva betydelse och som motsvarar vad som gäller idag. I lagen från 1975 föreskrevs att ”*alla aktier har lika rätt i bolaget, om ej annat följer av denna paragraf.*”³⁸

3.2 Generalklausulerna i ett historiskt perspektiv

3.2.1 Introduktion

Kapitlet syftar till att ge en historisk bakgrund till generalklausulerna. Detta kommer att ske genom en studie av dess utformning och utveckling, en redogörelse med början i 1944 års ABL till lagen från år 2005 som vi idag använder oss av.

³⁵ SOU 1941:9, s. 3.

³⁶ Andersson/Pehrson s. 111.

³⁷ Andersson/Pehrson s. 112.

³⁸ 3 kap. 1 § 1975 ABL.

3.2.2 1944 års aktiebolagslag

Generalklausulerna introducerades för första gången i 1944 års aktiebolagslag och det var starten på förändringen av rättsutvecklingen gällande likhetsprincipen.³⁹ Om inte generalklausulerna hade införts i 1944 års ABL finns det skäl att tro att rättsutvecklingen istället hade fokuserat på likhetsprincipen som den standard, mot vilka olika kommersiella förfaranden skulle bedömas. Enligt förarbetena ansågs generalklausulerna vara ett uttryck för likhetsprincipen.⁴⁰

Syftet med införandet av dessa i 1944 års ABL, 76 § 2 st. och 91 § 1 meningen, var att ”*lagfästa likhetsprincipen i ett slags vid mening*”, och att förhindra bolagsstämman från att fatta sådana beslut som låg utanför dess normala beslutsområde.⁴¹ Lydelsen av generalklausulen idag jämfört med hur den löd i 1944 års ABL är att det stipulerades ett uppenbarlighetsrekvisit i den äldre versionen av lagen. Med detta menades att det skulle vara *uppenbart* att en fördel bereddes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller andra aktieägare. Detta rekvisit togs senare bort i syfte att öka dess tillämplighet.⁴²

Avsikten med att införa generalklausulerna i 1944 års ABL var inte att utesluta åtgärder som omfattades av likhetsprincipen, utan syftet torde istället ha varit att de skulle tillämpas även på beslutande åtgärder som kunde anses innefatta överträdelser av likhetsprincipen.⁴³ Förutom detta så var avsikten att lagfästa likhetsprincipen i en vid mening, och på så sätt göra det möjligt att motverka olika kringgåenden av lagtexten.⁴⁴ En hänvisning till generalklausulen infördes även i 91 § ABL och stadgade att styrelseledamöter samt andra bolagsföreträdare förbjöds att vidta åtgärder i strid mot denna.

Det var ingen självklarhet att skyddet för minoriteten skulle ökas genom införandet av generalklausulerna, utan frågorna var många huruvida ett ökande skydd skulle kunna uppnås. Nial, ledamot i lagberedningen, uttalande sig i en artikel från år 1941 att införandet av generalklausulen var onödig och överflödigt eftersom likhetsprincipen redan fanns och då samma resultat kunde uppnås av en analogisk tolkning av denna.⁴⁵

³⁹ Ibid.

⁴⁰ SOU 1941:9 s. 303

⁴¹ Andersson/Pehrson s. 112.

⁴² SOU 1941:9 s. 303.

⁴³ Andersson/Pehrson s. 114.

⁴⁴ Andersson/Pehrson s. 114.

⁴⁵ Nial Håkan, *Minoritetsskydd i aktiebolag*, Svensk Juristtidning, 1941, s. 702.

3.2.3 1975 års aktiebolagslag

I 1975 års ABL kom generalklausulerna att ändras då de hamnade i blickfånget i och med propositionen (härefter prop.) 1973:93 *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med konvertibla skuldebrev m.m.*⁴⁶ Det är från denna tid som den aktuella utformningen av generalklausulerna härrör. I aktiebolagslagen från 1944 fanns ett krav på kvalificerad majoritet när det rörde beslut som bedömdes vara av särskild betydelse för aktieägarna. Reglerna om kvalificerad majoritet ansågs således som ett viktigt led i minoritetsskyddet, men samtidigt ansågs kravet på kvalificerad majoritet ibland medföra en risk då bolagsledningen skulle få svårigheter att få igenom en välmotiverad och önskvärd förstärkning av styrelsens befogenheter.⁴⁷

Då reglerna om kvalificerad majoritet endast skyddar minoriteter av viss storlek, uppgavs det i prop. 1973:93 att dessa inte var tillräckliga och kunde åstadkommas mer. Genom detta fick bolagsledningen och den bestämmande aktieägargruppen färre befogenheter samt mindre handlingsfrihet. Generalklausulerna ändrades även i och med lagförslaget till att även omfatta utomstående som tidigare kunde ges en fördel. Även fast ändringen påstods ha en begränsad betydelse, gav det en större möjlighet att komma åt de situationer där fördel bereddes någon som stod aktieägaren nära.⁴⁸

Efter 1975 års ABL har generalklausulerna endast ändrats marginellt jämfört med hur de är utformade idag.⁴⁹ Det var i prop. 1997/98:99 som ordalydelsen ändrades från ”är ägnat att bereda” till ”som kan ge en”, och enligt förarbetena var denna ändring enbart av redaktionell art, det ansågs bara vara en ändring i ordvalet och inte i betydelsen.⁵⁰ I 2005 års ABL kom ordalydelsen att ändras tillbaka till den lydelse som härstammade från 1975 års ABL.

⁴⁶ Andersson/Pehrson s. 114.

⁴⁷ Prop. 1973:93 s. 68.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Andersson/Pehrson s. 116.

⁵⁰ 1997/98:99 s.1 ff.

4. Likhetsprincipens och generalklausulernas innebörd idag

4.1 Likhetsprincipen i aktiebolagslagen

Likhetsprincipen, i 4 kap. 1 §, tar sig uttryck i ABL på följande sätt:

*”Alla aktier har lika rätt i bolaget, om inte annat följer av 2-5 §§”.*⁵¹

Paragrafen fastslår den grundläggande principen att alla aktier av samma aktieslag har lika rätt i bolaget om inget annat följer av lag eller bolagsordningen. Det är dels de ekonomiska rättigheterna och dels förvaltningsrättigheterna som är de rättigheter som är knutna till en aktie. I enlighet med 4 kap. 2-5 §§ ABL kan likhetsprincipen inskränkas genom bestämmelser i bolagsordningen, vilket gör lagen dispositiv.⁵² Ingenting hindrar heller aktieägaren att i det enskilda fallet efterge de rättigheter som följer av principen. Aktieägarna kan också sinsemellan avtala bort likhetsprincipen, dock är dessa avtal inte bolagsrättsligt bindande för bolaget eller bolagsorganen.⁵³ Ett av likhetsprincipens viktiga syften är att säkerställa att beslut samt åtgärder i relevanta avseenden påverkar varje aktiemedlem på samma sätt.

Likhetsprincipen reglerar enbart förhållandet mellan aktier och tar således inte sikte på aktieägaren. Principens syfte är förhindra eventuella förändringar av andelsrelationen, till exempel kan det vara att vissa aktier omvandlas till ett nytt aktieslag som får ökade rättigheter i vissa avseenden.⁵⁴

Likhetsprincipen bör tolkas mot bakgrund av artikel 42 i direktiv 77/91/EEG med följande lydelse:

*”För att detta direktiv skall kunna genomföra måste medlemsstaternas lagstiftning behandla de aktieägare lika som befinner sig i samma ställning”.*⁵⁵

Likhetsprincipen i ABL verkar som en motvikt till huvudregeln om att den som har röstmajoritet bestämmer vid bolagsstämman. Likhetsprincipen behandlar aktieägars rättigheter som är knutna till dess aktieinnehav gentemot bolaget.⁵⁶

⁵¹ Jfr ordalydelsen i 4 kap. 1 § ABL.

⁵² Nerep, Adestam och Samuelsson, Aktiebolagslag (2005:551) 7 kap. 47 §, Lexino 2015-09-22.

⁵³ Nerep, Erik, Aktiebolagsrättslig analys – ett tvärsnitt av nyckelfrågor, Norstedts Juridik, Stockholm, 2003 s. 271.

⁵⁴ Bergström/Samuelsson s. 168.

⁵⁵ Jfr 53a § AktG.

⁵⁶ Prop. 2004/05:85 s. 247.

4.2 Generalklausulerna i aktiebolagslagen

4.2.1 Allmänt om generalklausulerna

Alla överträdelser av likhetsprincipen och andra maktmissbruk kan inte förhindras genom bestämmelser om kvalificerad majoritet.⁵⁷ Beslut som gäller avtal, förvaltningsåtgärder eller andra rättshandlingar kan komma att framstå som kränkningar om de orsakar fördelar för vissa aktieägare, och nackdelar för andra. Därför finns generalklausulerna som komplement till likhetsprincipen.

Generalklausulerna tar sig uttryck i 7 kap. 47 § ABL och 8 kap. 41 § 1 st. ABL och är i stort sätt likalydande. Generalklausulen i 7:47 ABL rör de beslut som kan kopplas till bolagsstämman och föreskriver följande:

*”Bolagsstämman får inte fatta ett beslut som är ägnat att ge en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller någon annan till nackdel för bolaget eller någon annan aktieägare”.*⁵⁸

Generalklausulen i 8:41 1 st. ABL rör de beslut som kan kopplas till styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget och stadgar följande:

*”Styrelsen eller någon annan ställföreträdare för bolaget får inte företa en rättshandling eller någon annan åtgärd som ägnad att ge en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller någon annan till nackdel för bolaget eller någon annan aktieägare.”*⁵⁹

Generalklausulerna i ABL reglerar aktieägarnas lika rätt till skillnad från likhetsprincipen som syftar till att reglera förhållandet mellan aktierna. Generalklausulerna kan inte åsidosättas genom en avvikande föreskrift i bolagsordningen och är därför i den meningen obligatoriska.⁶⁰ Däremot så omfattas generalklausulerna av aktieägarnas samtyckesbehörighet vilket gör att de således inte är tillämpliga på beslut där samtliga aktieägare lämnat sitt samtycke.

För att tillämpningen av lagbestämmelsen ska vara aktuell förutsätter det att beslutet i fråga är ägnat att ge antingen en aktieägare eller någon utomstående (”annan”) i bolaget en otillbörlig

⁵⁷ Andersson, Johansson och Skog, Aktiebolagslag (2005:551) 7 kap 47 §, Zeteo 2015-01-01.

⁵⁸ Jfr ordalydelsen i 7 kap. 47 § ABL.

⁵⁹ Jfr ordalydelsen i 8 kap. 41 § 1 st. ABL.

⁶⁰ Nerep, Adestam och Samuelsson, Aktiebolagslag (2005:551) 7 kap. 47 §, Lexino 2015-09-22.

fördel samt att nackdel som det otillbörliga beslutet skapar, drabbar en aktieägare eller själva bolaget.⁶¹

4.2.2 Beslutsvarianter

Generalklausulerna riktar sig mot tre kategorier av beslutsvarianter. Dessa beroende på vem i bolaget som missgynnas, och vem som bereds otillbörlig fördel;

- I. Någon till bolaget utomstående aktör ("annan"), till nackdel för bolaget,
- II. En aktieägare, till nackdel för bolaget, eller
- III. En aktieägare, till nackdel för en annan aktieägare⁶²

Kategori ett och två sammanfaller helt och gör att punkt två är redundant, vilket innebär att det i båda fallen är bolaget som riskeras att drabbas.⁶³ En handling som missgynnar ett bolag medför även ett missgynnande av aktieägarkollektivet som helhet.⁶⁴ Detta eftersom bolagets intresse är liktydigt med aktieägarnas gemensamma intresse och missgynnande av bolaget medför följaktligen ett missgynnande av aktieägare. I beslutstyperna (ett och två), är det som sagt risk för att bolaget ska missgynnas genom beslutet. Dessa två typer av beslut kan även angripas av den anledningen att de kan stå i strid med verksamhetsföremålet i bolaget eller verksamhetssyftet, vilket i de allra flesta fallen är att generera vinst.⁶⁵

Den tredje beslutsvarianten är av ett mer komplicerat slag.⁶⁶ Beslutstypen är avsedd för att förhindra kringgåendesituationer och berör förhållandet mellan de olika aktieägarna i bolaget. För att kunna åberopa lagregeln krävs det att beslutet måste sakna ekonomiska implikationer för bolaget men trots detta, måste beslutet innebära en otillbörlig fördel åt viss aktieägare.

4.2.3 För- och nackdelsrekvisitet

Det föreligger ett krav på att någon har beretts en *fördel* till *nackdel* för någon annan, för att generalklausulerna ska vara tillämpliga.⁶⁷ När det kommer till för- och nackdelsrekvisitet är det svårdefinierbart då de båda begreppen kan ta många olika former. Att en part i ett bolag

⁶¹ Ibid.

⁶² Bergström/Samuelsson s. 61.

⁶³ Bergström/Samuelsson s. 170.

⁶⁴ Nerep, Adestam och Samuelsson, Aktiebolagslag (2005:551) 7 kap. 47 §, Lexino 2015-09-22.

⁶⁵ Nerep Erik, Samuelsson Per, *Aktiebolagslagen: en lagkommentar, del 1*, Thomson Fakta, Stockholm 2007, s. 492.

⁶⁶ Bergström/Samuelsson s. 171.

⁶⁷ Jfr ordalydelsen i 7 kap. 47 § ABL.

kan beredas en fördel eller nackdel framför en annan, kan bestå i allt från riktade nyemissioner till att erhålla biljetter till en åtråvärd fotbollsmatch.

Vad som närmare utgör en för- respektive nackdel är inte helt definierat i förarbeten och inte heller av rättspraxis, men det ämnas att vara inflytande över bolaget samt förmögenhetsökningar gentemot förmögenhetsminskningar.⁶⁸ De situationer där för- och nackdelsrekvisitet kan vara tillämpliga kan medföra fördelar eller nackdelar för en aktieägare, men också för flera.

4.2.4 Rekvisitet ”ägnat att”

Rekvisitet *ägnat att* kan tyckas innefatta krav på att den personen som vidtagit en åtgärd ska ha strävat efter att ge någon en otillbörlig fördel till nackdel för aktiebolaget eller aktieägare.⁶⁹ Faktum är att något sådant krav inte finns i generalklausulerna utan bedömningen ska ske utifrån objektiva kriterier. Det innebär att personen som utförde handlingen och således maktmissbruket, nödvändigtvis inte behöver ha haft illojala avsikter.

Rättsfallet NJA 2013 s. 1250 visar på att betydelsen av ordalydelsen och rekvisitet ”inte ägnat att” då det var av direkt avgörande i domen. HD angav i sina domskäl att majoritetsaktieägarna i bolaget inte avsåg att ge sig själva en otillbörlig fördel, utan de ville istället finna en lösning på det problem som fanns. De hade således inte missbrukat sin makt och heller inte brutit mot likhetsprincipen eller generalklausulerna.⁷⁰

4.2.5 Rekvisitet ”annan”

Rekvisitet *annan*, som reglerar situationer där utomstående gynnas genom en åtgärd eller av ett beslut, innefattades inte i generalklausulerna i 1944 års ABL, utan rekvisitet kom senare.⁷¹ I och med att rekvisitet infördes i generalklausulerna förhindrades situationer där någon anhörig till aktieägaren eller någon som stod denne nära att få en otillbörlig fördel. Rekvisitet *annan* avser närmast fysiska eller juridiska personer som står en aktieägare nära.⁷²

⁶⁸ Bergström/Samuelsson s. 169.

⁶⁹ Sandström s. 206.

⁷⁰ Se kap. 5.5.2.

⁷¹ 76 § 2 st. & 91 § 1 meningen ABL.

⁷² SOU 1995:44 s. 138.

4.3 Riktade kontantemissioner

Aktiemarknadsnämnden (härefter AMN) fungerar som en rådgivare till noterade bolag. Dessa kan via AMN få vägledning i hur de i olika affärshändelser, ska förhålla sig för att efterleva *god sed* på aktiemarknaden. Dessa regler samt rekommendationer kan inte ses som någon rättskälla i en strikt juridiskt mening och på så sätt blir dessa inte rättsligt bindande för bolagen.⁷³

AMN har tagit många beslut huruvida riktade kontantemissioner förhåller sig till generalklausulerna. Emissioner kan i ett bolag riktas till förmån dels för utomstående personer, men också för aktieägare i bolaget.⁷⁴ Kravet är att beslutet har stöd av aktieägare med minst 2/3 av de angivna rösterna som är företrädde vid stämman. Beslut om emissioner kan också under vissa specifika förutsättningar fattas av styrelsen. Aktiemarknadsnämnden har framhållit att befintliga aktieägare i förhållande till dess respektive aktieinnehav bör ha företrädesrätt vid kontantemissioner.⁷⁵

Det finns alltid en viss risk att en aktieägare på något sätt missgynnas vid riktade emissioner. Ordalydelsen i lagtexten förhindrar inte en kontantemission att endast riktas till vissa av aktieägarna i bolaget, men om aktieägare missgynnas på ett otillbörligt sett på grund av en riktad emission, har han eller hon möjlighet att angripa beslutet med stöd av generalklausulerna.⁷⁶

AMN har utifrån synpunkten av *god sed* på aktiemarknaden gjort bedömningen att de befintliga aktieägarna i bolaget i förhållande till deras aktieinnehav, alltid bör vara förstahandsalternativet vid en kontantemission.⁷⁷

Det är alltid en risk för åsidosättande av likhetsprincipen då kapitalökning genom en emission sker med avvikelser från aktieägarnas företrädesrätt och enbart riktas till vissa aktieägare i bolaget.⁷⁸ Det finns emellertid inte anledning för strängare krav från synpunkten av *god sed* på aktiemarknaden. Dock måste inte en åtgärd eller ett beslut av ett aktiebolag som ligger i

⁷³ Sandström s. 169.

⁷⁴ Skog s. 18.

⁷⁵ AMN 2002:2.

⁷⁶ AMN 2002:2.

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Ibid.

riskzonen för att vara otillåten enligt generalklausulerna, normalt vara förenlig med god sed på aktiemarknaden.

AMN anser att det är godtagbart, även från synpunkten god sed, att nyemission riktas till vissa aktieägare i bolaget om det föreligger objektiva skäl för förfarandet.⁷⁹ Exempel är om bolaget befinner sig i en finansiell kris och en riktad emission är enda alternativet.

5. Otillbörlighetsrekvisitet

5.1 Introduktion

Otillbörlighetsrekvisitet är det mest centrala elementet i generalklausulerna.⁸⁰ Rekvisitet delas in i två kategorier, *otillbörliga* och *tillbörliga*. Det är trots rekvisitets viktiga och avgörande roll, svårt att helt klart definiera vad som menas med rekvisitet otillbörligt. Ämnet har även varit mycket omdiskuterat i doktrinen, och det framgår att det i förarbetena samt praxis finns vissa riktmärken gällande rekvisitet.

5.2 När blir ett beslut otillbörligt?

Otillbörlighetsrekvisitet spelar en viktig och avgörande roll vid tillämpningen av generalklausulerna, men ändå är kravet mycket svårdefinierat.⁸¹ Det har även varit mycket omstritt i litteraturen vad som anses med att en fördel är ”otillbörlig”. Paragrafen ska i första hand nyttjas vid beslut som har drag av maktmissbruk, men frågan om de närmare gränserna för otillbörlighetsrekvisitet är tämligen oklara.

Det negativa som kan inträffa i ett bolag till följd av ett beslut, är förstås relaterat till det positiva som är otillbörligt. Detta innebär således att beslutet i fråga ska ges ett materiellt berättigande och inte endast ett formellt sådant. Det är inte för självaste tillämpningen, ur lagtextens perspektiv, av relevans hur stora nackdelar ett beslut orsakar, men det är naturligtvis lättare rent praktiskt ur bevissynpunkt, om en kraftig nackdel uppstått.⁸² Det är skillnad på beslut och förberedelser inför ett beslut i ett bolag, då det senare inte kan vara otillbörligt alls. Bakgrunden till ett beslut spelar därför en avgörande roll vid bedömningen.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Nerep, Adestam och Samuelsson, Aktiebolagslag (2005:551) 7 kap. 47 §, Lexino 2015-09-22.

⁸¹ Sandström s. 202.

⁸² Andersson, Johansson och Skog, Aktiebolagslag (2005:551) 7 kap 47 §, Zeteo 2015-01-01.

5.3 Förarbeten

Det var i förarbetena till 1975 års ABL som otillbörlighetsrekvisitet tillkom istället för det redan existerade rekvisitet, uppenbarlighetsrekvisit, från 1944 års ABL.⁸³ Det som låg bakom ändringen var att ett beslut inte är gällande även om minoriteten i fråga kan lida en ”normal” nackdel av det. Lagstiftaren ville att ändringen skulle resultera i en breddad tillämpning av generalklausulerna och dess tillämpningsområde.⁸⁴

I prop. 1973:93, förarbetena till 1975 års ABL, kan viss vägledning för tolkning av otillbörlighetsrekvisitet utläsas:

- *”En avvikelse från likställighetsprincipen kan ha stöd i lag eller bolagsordningen. I sånt fall är avvikelsen givetvis inte otillbörlig*
- *Även om ett sådant stöd skulle saknas, behöver en avvikelse från likställighetsprincipen inte vara otillbörlig*
- *En åtgärd som är i bolagets intresse och som framstår som företagsekonomisk riktig eller försvarlig kan inte betecknas som otillbörlig, även om åtgärden innebär en avvikelse från likställighetsprincipen*
- *Genom ändringen av rekvisitet ska generalklausulerna som sådan vidgas”*⁸⁵

5.4 Rättsfallet NJA 2000 s. 404

5.4.1 Redogörelse av fallet

För att få en bättre förståelse för vad som kan komma utgöra en otillbörlig fördel, krävs det att se närmare på rättsfall som illustrerar problematiken och de situationer där generalklausulerna har tillämpats och där otillbörlighetsrekvisitet har varit till grund för bedömningen. Rättsfallet NJA 2000 s. 404 är exempel på ett förfarande som på ett otillbörligt sätt gett en aktieägare en fördel på bekostnad av en annan aktieägare. Det var i januari år 1989 som styrelsen i SWAB (härefter bolaget), ett flygbolag, beslutade att all verksamhet som bedrivits i företaget nu skulle överföras till Scan AB varefter bolagets verksamhet skulle läggas ner. Bolaget var ett dotterbolag till Scan AB som var majoritetsägaren.

⁸³ Se kap. 3.2.1.

⁸⁴ Prop. 1973:93 s. 137.

⁸⁵ Prop. 1973:93 s. 137.

Beslutet att lägga ner verksamheten i bolaget stred mot bolagets verksamhetsföremål och således mot dess bolagsordning. A ansågs att beslutet om inkråmsförsäljning inneburit en otillbörlig fördel åt majoritetsägaren av Scan AB, till nackdel för honom själv som minoritetsägare. A yrkade därför att styrelseledamöterna i SWAB skulle förpliktigas att utge skadestånd till honom.

5.4.2 Domen

Styrelsen hade i detta fall alltså beslutat om underpridförsäljning till ett av majoritetsaktieägare helägt bolag. De frågor som var aktuella i rätten var om 1) styrelseledamöternas handlande hade föranlett skadeståndsskyldighet, och om 2) A hade lidit skada till följd av deras handlande.

15 kap. 1 § 1975 års ABL (nuvarande 29 kap. 1 § ABL) reglerar frågan om styrelseledamöternas skadeståndsskyldighet. Att beslutet kunde orsaka skada för minoritetsägaren måste styrelseledamöterna ha insett och de blev därför skyldiga att ersätta den skada som A kan ha förorsakats genom stöd i generalklausulen i 1975 års ABL. HD ansåg att styrelsen inte hade befogenhet att fatta beslut om att lägga ner verksamheten.

Beslutet hade emellertid kunnat fattas av bolagsstämman, men hade då kunnat göras till föremål för klander enligt 7 kap. 50-51 §§ ABL. HD ansåg att beslutet om att lägga ner verksamheten stred mot bolagsordningen och bolagets verksamhetsföremål. De ansåg att beslutet var otillbörligt i och med överföringen av värden och då en underpridförsäljning av bolagets tillgångar hade gjorts.

Arbetsdomstolen har även gjort ett uttalande i rättsfallet, AD 1988 nr 20, att ett avtal beträffande två årslöners avgångsvederlag för en VD i ett börsbolag inte är otillbörligt.

5.5 Rättsfallet NJA 2013 s. 1250

5.5.1 Redogörelse av fallet

Rättsfallet NJA 2013 s. 1250, från den 30 december 2013, är det senaste avgörandet från HD som är av intresse för både likhetsprincipen och generalklausulernas tillämpning och tolkning. Crisp AB (härefter bolaget) ägdes av ett antal personer, varav KD var en av dem. Samtliga aktieägare i bolaget hade ingått aktieägaravtal och akterna var fördelade mellan KD och åtta

andra ägare. Meningsskiljaktigheter uppstod mellan KD och de resterande aktieägarna och gällde huruvida villkoren såg ut för inträde av ytterligare ägare. De resterande aktieägarna erbjöd sig då att köpa KD:s aktier, alternativt att KD fick köpa deras för samma pris. Diskussionerna ledde inte till någon lösning parterna emellan och i enlighet med ett förslag från styrelsen beslutade bolagsstämman att bolaget skulle träda i likvidation.

KD var den enda av samtliga aktieägare som inte ställde sig bakom beslutet om likvidation. Bolagets rörelse såldes på offentlig auktion för 100 000 kronor. Samtliga forna aktieägare i bolaget, förutom KD, kom att bli aktieägare i de bolag som förvärvat rörelsen. Likvidationen av bolaget avslutades därefter med underskott och KD menade därför att likvidationen hade orsakat honom en indirekt skada.

5.5.2 Domen

Domskälen visar på att målet framförallt gällde två frågor, 1) om majoritetsaktieägarna brutit mot generalklausulen i 7 kap. 47 § ABL eller 2) om VD:n och styrelseledamöterna hade brutit mot generalklausulerna i 8 kap. 41 § ABL genom att föreslå en likvidation.⁸⁶ HD framhöll i domskälet att generalklausulerna ska ses tillsammans med likhetsprincipen.

Enligt HD:s bedömning stred inte beslutet om likvidation mot likhetsprincipen eftersom följderna av beslutet formellt var densamma för samtliga aktieägare i bolaget. HD menade att beslutet om likvidation inte varit *ägnat* att bereda majoriteten i bolaget en *otillbörlig fördel*. Inte heller stred beslutet mot varken generalklausulen i 7:47 ABL eller i 8:41 ABL. HD konstaterade att likvidationsbeslutet inte hade inneburit en otillbörlig fördel till nackdel för KD. HD tog även i sin bedömning, hänsyn till att aktieägarna i bolaget faktiskt hade försökt komma överens om en lösning med KD, och då detta inte kunnat uppnås, ansåg HD att majoriteten hade ett rättfärdigat intresse av en likvidation av bolaget.

HD menade att generalklausulerna är tillämpliga på likvidationsbeslutet, detta genom att hänvisa till de förarbeten som finns till 25 kap. 2 § ABL. Dessa anger vilka specifika majoritetskrav som är gällande vid ett bolagsstämmobeslut likt det ovan. För beslut om frivillig likvidation, krävdes enligt den tidigare lagstiftningen, att beslutet biträdades av två tredjedelar av de angivna rösterna och företrädda aktier, så kallad kvalificerad majoritet. Detta

⁸⁶ Andersson s. 265.

kom att ändras genom 1975 års ABL då det nuvarande majoritetskravet infördes.⁸⁷ Vidare tog HD fasta på att föredragande stadsrådet uttalade sig om att generalklausulerna är ett mer effektivt skydd än bestämmelserna om kvalificerad majoritet när det gäller maktmissbruk.

5.5.3 Analys av rättsfallet

HD gjorde bedömningen att när följderna av ett beslut ”formellt är desamma” för alla bolagets aktieägare, kan likhetsprincipen inte tillämpas då den inte har åsidosatts. HD gjorde även bedömningen att följderna av likvidationsbeslutet formellt drabbade bolagets aktieägare på samma sätt och att fallet inte hade stridit mot likhetsprincipen. Detta innebär följaktligen att likhetsprincipen ska tolkas formellt och snävt.⁸⁸

Rättsfallet NJA 2013 s. 1250 är av särskild relevans för generalklausulernas tillämpning av otillbörlighetskriteriet.⁸⁹ Domen bekräftar att det är av stor betydelse, om den ifrågasatta handlingen, har bidragit till en överföring av ekonomiska värden mellan aktieägare. Än viktigare ger domen vägledning i fråga om *när* överföringseffekten är väsentlig respektive icke väsentlig för otillbörlighetsbedömningen.⁹⁰

Att HD ansåg att beslutet om likvidation inte stred mot generalklausulen i 7 kap. 47 § ABL, beror på att åtgärden inte resulterade i någon värdeöverföring mellan aktieägare.⁹¹ Att det inte rörde sig om någon överföring av ekonomiska värden aktieägare emellan, är också en av anledningarna till varför avgörandet skiljer sig från styrelsebeslutet i NJA 2000 s. 404.⁹²

I rättsfallet NJA 2013 s. 1250 hänvisade HD till rättsfallet NJA 2000 s. 404 där ett styrelsebeslut om överföring av verksamheten i ett bolag överförts till ett av aktieägarmajoriteten helägt bolag, vilket i sin tur innebar en överföring av ekonomiska värden till aktieägarmajoriteten.⁹³ Vad som HD dock gjorde var att de avgränsade de två målen från varandra då de hävdade att likvidationsbeslutet i Crisp-målet inte hade resulterat i någon överföring av ekonomiska värden till aktieägarmajoriteten till nackdel för minoritetsägaren.

⁸⁷ Prop. 1975:103 s. 358 f. och s. 500.

⁸⁸ Se kap. 4.2.

⁸⁹ Arvidsson N, s. 268.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Arvidsson s. 266.

⁹² Se kap. 5.4.1.

⁹³ Ibid.

6. Majoritetsmissbruk

6.1 Konsekvenser vid överträdelse av likhetsprincipen och generalklausulerna

Kapitlet syftar till att belysa de konsekvenser som följer vid en eventuell överträdelse av likhetsprincipen och generalklausulerna. De regler som kan åberopas vid överträdelser av likhetsprincipen och generalklausulerna, klander, samt den eventuella bevisbördan en part har och skadestånd är de faktorer som kommer att ligga i fokus i detta avsnitt.

6.2 Sanktioner

Likhetsprincipen och generalklausulerna tillsammans med de andra minoritetsskyddsreglerna som finns, ger minoriteten i ett aktiebolag ett tämligen gott skydd under den förutsättningen att majoriteten rättar sig efter dem.⁹⁴ Om majoriteten inte rättar sig efter dessa måste minoriteten ha möjlighet att komma till sin rätt med hjälp av domstol, och utan denna hjälp vore minoritetsskyddet inte mycket värt.

*”Om ett bolagsstämmobeslut inte har kommit till i behörig ordning eller på annat sätt strider mot denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen, får en aktieägare, styrelsen, en styrelseledamot eller den verkställande direktören föra talan mot bolaget vid allmän domstol om att beslutet skall upphävas eller ändras. Även den som styrelsen obehörigen har vägrat att föra in som aktieägare i aktieboken har rätt att föra en sådan talan”.*⁹⁵

Stycket ovan är direkt citerat från ABL, 7 kap. 50 §, och paragrafen reglerar klander mot ett beslut av bolagsstämman som står i strid med likhetsprincipen eller generalklausulerna.⁹⁶ En aktieägare, styrelsen, en styrelseledamot eller VD:n får yrka om att ett visst beslut ska förklaras ogiltigt eller ändras på formella grunder och då beslutet i fråga inte har tillkommit i laga ordning.⁹⁷ 7 kap. 50 § ABL förkunnar även att ett bolagsstämmobeslut som inte tillkommit i behörig ordning eller på annat sätt strider mot ABL, årsredovisningslagen (ÅRL 1995:1554) eller bolagsordningen kan klandras.⁹⁸

⁹⁴ Skog s. 253.

⁹⁵ Jfr ordalydelsen i 7 kap. 50 § ABL.

⁹⁶ Nerep, Adestam och Samuelsson, Aktiebolagslag (2005:551) 7 kap. 50 §, Lexino 2016-02-20.

⁹⁷ Andersson/Pehrson s. 141.

⁹⁸ Nerep, Adestam och Samuelsson, Aktiebolagslag (2005:551) 7 kap. 50 §, Lexino 2016-02-20.

Det är uteslutande bolagsstämmobeslut i enligt med bestämmelsen i 7 kap. 50 § ABL som kan klandras.⁹⁹ De beslut som fattats av andra bolagsorgan, eller aktieägare utanför stämman, kan således inte klandras i den ordning som lagen här föreskriver. För att det ska anses ha fattats ett beslut vid en bolagsstämma krävs det att aktieägare, i egen person eller genom ombud, är närvarande på stämman. En annan förutsättning för att det ska anses ha fattats ett beslut är att det ska vara fråga om ett *beslut* samt att bolagsstämman ska ha *fattat* ett beslut. Förslag utan beslut eller allmänna uttalanden kan således inte bli föremål för klander.¹⁰⁰

7 kap. 51 § ABL är också en bestämmelse som rör talan mot ett bolagsstämmobeslut och är citerat nedan:

”Talan enligt 50 § skall väckas inom tre månader från dagen för beslutet. Om talan inte väcks inom denna tid, är rätten att föra talan förlorad.

Talan får väckas senare än vad som anges i första stycket när

- 1. beslutet är sådant att det inte kan fattas ens med samtliga aktieägares samtycke,*
- 2. samtycke till beslutet krävs av samtliga eller vissa aktieägare och något sådant samtycke inte har getts, eller*
- 3. kallelse till bolagsstämman inte har skett eller de bestämmelser om kallelse som gäller för bolaget i väsentliga delar inte har följts.*

Bestämmelserna i andra stycket om tiden för att väcka talan gäller inte i de fall som avses i 23 kap. 52 § första och tredje styckena och 24 kap. 30 § första stycket”.

Enligt huvudregeln i 7 kap. 51 § 1 st. ABL ska talan väckas inom tre månader från dagen för beslutet. Utgått ifrån 7 kap. 51 § 2 st. 1 p ABL så följer att endast beslut som kan fattas med samtliga aktieägarna får klandras inom tre månader. Det praktiska talar för att denna tolkning inte är lämplig. Det är av vikt att bolaget samt dess aktieägare inte ska sväva i okunnighet om vad som gäller, därav vikten med en begränsning av tre månader. Inte heller kan tre månader vara en för kort tid för ett klander.¹⁰¹

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Andersson/Pehrson s. 143.

6.3 Värdeöverföringar

17 kap. 6-7 §§ ABL reglerar rättsföljderna av en olovlig värdeöverföring. 17 kap. 6 § ABL lagfäster förutsättningarna för att en mottagare av en värdeöverföring ska vara återbetalningsskyldig, och 17 kap. 7 § ABL lagfäster förutsättningarna för att den person som medverkat till en olovlig värdeöverföring ska vara bristtäckningsansvarig.

Om en värdeöverföring är förenlig med ABL, men med undantag för att den strider mot likhetsprincipen eller generalklausulen i 7 kap. 47 § ABL medför det såldes inte återbetalningsskyldighet, trots att mottagaren är i ond tro om överträdelsen.¹⁰² Beslutet om vinstutdelning eller aktiekapitalminskning som skrider mot likhetsprincipen eller generalklausulen, 7 kap. 47 § ABL, kan istället klandras enligt bestämmelserna i 7 kap. 50-51 §§ ABL.

I NJA 2013 s. 1250 konstaterade HD att någon ekonomisk värdeöverföring genom likvidationsbeslutet inte hade inneburit någon otillbörlig fördel till majoriteten eller nackdel för KD.¹⁰³

6.4 Bevisbörda

Enligt generalklausulen i 7 kap. 47 § ABL, får bolagsstämman inte fatta beslut som är ägnade att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller ”annan”. Poängen här ligger i bevisbördehänseende.¹⁰⁴ Detta innebär att den aktieägare som klandrar ett bolagsstämmobeslut under åberopandet av att beslutet i fråga strider mot generalklausulen, inte har någon bevisbörda.¹⁰⁵ Aktieägaren behöver alltså inte bevisa att någon otillbörlig fördel faktiskt har uppkommit, utan det räcker istället med att bevisa att beslutet är ägnat att ge någon en otillbörlig fördel.

6.5 Skadestånd

Enligt de skadeståndsregler som finns lagstadgade i 29 kap. 1-3 §§ ABL kan överträdelser av likhetsprincipen och generalklausulerna leda till skadeståndsskyldighet. Dessa reglerar både internt och externt ansvar och både likhetsprincipen och generalklausulerna kan ligga till

¹⁰² Nerep, Adestam och Samuelsson, Aktiebolagslag (2005:551) 17 kap. 6 §, Lexino 2016-02-20.

¹⁰³ Se kap. 5.5.2.

¹⁰⁴ Andersson, Johansson och Skog, Aktiebolagslag (2005:551) 7 kap 47 §, Zeteo 2015-01-01.

¹⁰⁵ Ibid.

grund för skadeståndsskyldighet i båda situationerna.¹⁰⁶ De är synnerligen de externa ansvaret i relation till aktieägare som kan indelas i direkt och indirekt skada. I rättsfallet, *NJA 2000 s. 404*, illustreras hur skadeståndsskyldighet kan uppkomma vid överträdelse av likhetsprincipen och generalklausulerna.¹⁰⁷

7. Samspelet

7.1 Inledning

Förhållandet mellan likhetsprincipen och generalklausulerna är sedan länge väl omstritt. De båda har delvisa samma tillämpningsområde men trots det föreligger viktiga skillnader. Detta kapitel syftar till att utreda förhållandet mellan dem, och på så sätt ge en grund för att fastslå på vilket sätt generalklausulerna kan ses som ett komplement till likhetsprincipen.

7.2 Förhållandet mellan likhetsprincipen och generalklausulerna

I förarbetena till 1975 års ABL antydde det att generalklausulerna är ett uttryck för likhetsprincipen.¹⁰⁸ Det beskrivs även i de senare förarbetena att generalklausulerna kan ses som ett komplement till likhetsprincipen. Det påpekas dock i förarbetena att generalklausulerna har ett än vidare tillämpningsområde än vad likhetsprincipen har.¹⁰⁹ Lagstiftaren såg problem med likhetsprincipen då den inte ansågs tillräcklig för att begränsa ledningens kompetens då principen primärt bara kan hindra förändringar av andelsrelationer som inte har stöd i bolagsordningen eller i lagen.¹¹⁰

Likhetsprincipen i 4 kap. 1 § ABL stadgar att alla *aktier* i bolaget har lika rätt. Innebär det att man vidare kan dra slutsatsen att alla *aktieägare* också omfattas av bestämmelsen? Här skiljer sig åsikterna i doktrinen. Andersson och Pehrson menar att det inte kan dras en gräns gällande att likhetsprincipen skulle reglera förhållandet mellan akter och att generalklausulerna skulle reglera förhållandet mellan aktieägarna.¹¹¹ De påstår att det är svårt att ens finna en praktisk situation där skillnaden är av relevans. Vidare hävdar de att rättigheterna som en aktieägare

¹⁰⁶ Andersson/Pehrson s. 143.

¹⁰⁷ Se kap. 5.4.1.

¹⁰⁸ Prop. 1973:93 s. 137.

¹⁰⁹ SOU 1995:44 s. 183.

¹¹⁰ Bergström/Samuelsson s. 168.

¹¹¹ Andersson/Pehrson s. 124.

hänförs på grund av sitt aktieinnehav utgår från just aktierna och att likhetsprincipen därför måste anses vara tillämplig på både aktier som såväl aktieägare.

Johansson är däremot en av de författare som anser att en skillnad mellan de två minoritetsskyddsreglerna, likhetsprincipen och generalklausulerna, bör upprätthållas då han utgår från ordalydelsen av likhetsprincipen i ABL.¹¹² Han menar således att likhetsprincipen enbart reglerar förhållandet mellan aktier och generalklausulerna enbart reglerar förhållandet mellan aktieägarna i bolaget.

Arvidssons uppfattning är att rättsfallet NJA 2013 s. 1250 tydligt visar att likhetsprincipen ska skiljas från generalklausulerna och att domen således röjer undan den förvirring som finns på denna punkt i doktrinen.¹¹³ Vidare menar han även att domen visar på att omedelbarheten i beslutets effekt är avgörande. Märks en omedelbar ekonomisk effekt bör det bli en otillbörlig fördel, och märks enbart en medelbar effekt kommer utfallet troligen inte bli en otillbörlig fördel.¹¹⁴

Frågar huruvida likhetsprincipen och generalklausulerna förhåller sig till varandra är spridd och mycket omdebatterad. Vissa menar att generalklausulerna utgör ett komplement till likhetsprincipen som är en allmän princip, och andra hävdar att generalklausulerna ger uttryck för likhetsprincipen.¹¹⁵ Diskussionen om att likhetsprincipen skulle vara en allmän princip bygger på argumentationen att principen inte ens behöver komma till uttryck i 4 kap. 1 § ABL för att denne ska anses gälla, utan gäller ändå och att generalklausulerna utgör ett komplement till denne.¹¹⁶

Likhetsprincipen hänvisar till aktier medan generalklausulerna till aktieägare och generalklausulen täcker även otillbörlig fördel för annan än aktieägare. En annan skillnad mellan de två minoritetsskyddsreglerna är att likhetsprincipen enbart är tillämplig vid åtgärder som *faktiskt* leder till någon form av olik behandling. Generalklausulerna däremot används redan innan det händer, alltså när det rör sig om tillexempel en åtgärd som är ägnat att bereda någon aktieägare eller annan en otillbörlig fördel eller nackdel.

¹¹² Johansson Svante, *Bolagsstämma*, Juristförlaget, Stockholm, 1990, s. 134.

¹¹³ Arvidsson s. 268.

¹¹⁴ Arvidsson s. 269.

¹¹⁵ Andersson/Pehrson s. 118.

¹¹⁶ Ibid.

En annan skillnad mellan likhetsprincipen och generalklausulerna, är att likhetsprincipen tillåter handlingar som *reellt* gynnar någon av aktieägarna på någon annan aktieägars bekostnad, dock med förutsättningen att handlingen inte *formellt* berör aktiers lika rätt.¹¹⁷ En av generalklausulernas viktiga egenskaper är att den tar sikte på de *ekonomiska effekterna* av en viss åtgärd, och inte själva åtgärden som sådan.¹¹⁸

Enligt HD:s avgörande i rättsfallet NJA 2013 s. 1250 är skillnaden mellan likhetsprincipen och generalklausulerna ett faktum.¹¹⁹ Även i rättsfallet NJA 1977 s. 393 ges vägledning till likhetsprincipen gentemot generalklausulerna.

I rättsfallet NJA 1977 s. 393 hade en ekonomisk förening uteslutit en av medlemmarna, Gertrud A. Detta på grund av att hon nekat till betalning av en viss avgift till föreningen. Det hade bestämts, i föreningens stadgar, att styrelsen kunde utesluta en medlem om denne inte hade fullgjort de skyldigheter som fanns gentemot föreningen. HD menade att styrelsen var skyldiga att iaktta den allmänna föreningsrättsliga grundsatsen att medlemmar i föreningen inte får behandlas olika. Det framgick också genom domskälen att flera av de andra medlemmarna i föreningen också hade låtit bli att betala samma avgift som Gertrud A, men att föreningen trots detta inte uteslutit dem. HD ansåg att det inte fanns skäl till att bortse från likhetsprincipen och uteslutningen av medlemmen Gertrud A var därmed utan verkan.

Likhetsprincipen, och inte generalklausulerna, skulle vara tillämplig i detta fall enligt domen från HD. Här tillämpades principen snävt och strikt till vad som är sakligt motiverat.

Förhållandet mellan likhetsprincipen, 4 kap. 1 § ABL, och generalklausulen, 7 kap. 47 § ABL, kompliceras av de motiv som finns till förarbetena då de anger att ett beslut som är förenligt med lag aldrig kan anses vara otillbörligt.¹²⁰ Om detta vore fallet, skulle inte generalklausulen lämpas på de beslut som är förenliga med likhetsprincipen.

¹¹⁷ Arvidsson s. 266.

¹¹⁸ Bergström/Samuelsson s. 169.

¹¹⁹ Arvidsson s. 268.

¹²⁰ Bergström/Samuelsson s. 169.

8. Analys och slutsats

Vad som går att se i denna uppsats är att generalklausulerna i ABL, 7 kap. 47 § och 8 kap. 41 § 1 st., samt likhetsprincipen i 4 kap. 1 § ABL utgör en något oklara regleringar och det är svårt att tydligt definiera dess betydelse och gränser. Vad som kan konstateras är att det genom förarbeten inte ges så mycket vägledning för att närmare kunna förstå likhetsprincipens och generalklausulernas innebörd då dessa dels är knapphändiga men också gamla. Det finns inte heller tillräckligt många rättsfall från högre instanser som kan ge en bättre bild av de två minoritetsskyddsreglerna, och de få som finns ger inte en helt likartat eller tydlig bild. Det är viktigt att inte glömma vikten av att upprätthålla ett välfungerande minoritetsskydd, dels för att skydda minoriteten från majoriteten men också för att folk ska våga satsa pengar i ett aktiebolag utan att känna rädsla för att hamna i minoritetsställning.

Att generalklausulerna reglerar förhållandet mellan aktieägare har ständigt varit en diskussion i denna uppsats. Detta bör således medföra att likheten mellan aktier också faller in under generalklausulernas tillämpningsområde. Detta på grund av att när aktier i ett bolag behandlas på olika sätt, är det stor sannolikhet att detta även händer med aktieägarna. Om utfallet blir som enligt ovan, betyder det att fall kan uppstå där både likhetsprincipen och generalklausulerna kan vara tillämpliga. Dock så är detta inget som troligen kommer att ha betydelse i praktiken då kraven för likhetsprincipen är lägre än för generalklausulerna, och då beslutet redan är klanderbart med hjälp av enbart likhetsprincipen. Detta borde medföra att generalklausulerna ska åberopas först när likhetsprincipen inte kan tillämpas.

För att generalklausulerna ska anses vara tillämpliga, finns kraven på ett antal olika rekvisit. Dessa, skrivna i kursivt, är att ett beslut ska ha varit *ägnat* att bereda en *otillbörlig fördel* för en *aktieägare* eller *annan*, till *nackdel* för *bolaget* eller *annan aktieägare*. Rekviritet tillbörlig fördel har främst diskuterats utifrån rättsfallen som finns på ämnet. För- och nackdelsrekvisiten däremot, har inte vidare definierats i varken praxis eller förarbeten vilket gör att det finns utrymme för olika tolkningar. Det finns enligt min mening, inte något ramverk för hur dessa rekvisit ska uppfattas och tolkas. Det finns inte heller någon fingervisning på hur för- respektive nackdelsrekvisitet åsyftas i regeln.

Minoritetsskyddsreglerna i ABL styr i begränsad skala det som sker inom ett aktiebolag. Som minoritetsägare kan du i vissa fall tvingas ta ställning till ett beslut du inte har varit med och berett, och då tvingas välja mellan pest eller kolera. Detta är mycket svårt att komma åt och här finns inget skydd till förmån för minoriteten i dagsläget så som jag ser det. Å andra sidan,

äger en aktieägare endast en liten del i ett bolag får personen i fråga ta konsekvenserna av det, förutsatt att bolagets beslut träffar alla aktieägare lika.

Enligt bedömningen i NJA 2013 s. 1250 ska likhetsprincipen enbart ha en snäv tolkning som ger aktieägaren rätt att delta på bolagsstämman, lika rösträtt och lika rätt till vinstutdelning. Om likhetsprincipen istället används till en vidare tolkning kan det bli problem. Som exemplet visas i fallet ovan, om att sälja egendom till en majoritetsägare till underpris, förtäckt vinstutdelning. Utfallet träffade alla aktieägare lika och såldes har inte likhetsprincipen åsidosatts. HD förkunnade att när följderna av ett beslut ”formellt är desamma” för alla aktieägare i bolaget, kan likhetsprincipen inte tillämpas och den har inte åsidosatts. HD gjorde även bedömningen att följderna av likvidationsbeslutet formellt drabbade alla bolagets aktieägare på samma sätt och detta var ännu en anledning till att beslutet inte hade stridit mot likhetsprincipen.

Kan generalklausulerna ses som ett komplement till likhetsprincipen, eller måste man ha dem som två fristående regler om de är så pass lika varandra? Frågorna är många och svaren skiljer sig åt. Kort och gott krävs det mer praxis och vägledning innan man helt kan kartlägga likhetsprincipen och generalklausulernas innebörd. Frågan om generalklausulerna kan ses som ett komplement till likhetsprincipen är också något som det visats sig råda en del oklarheter kring. I denna uppsats har det framkommit att generalklausulerna ibland ses som ett komplimenterande skydd till likhetsprincipen och ibland inte. De två reglerna bör ses som två olika regler som skiljer sig åt, men generalklausulerna kan ses som ett komplement till likhetsprincipen i den mån att det ger ett extra skydd till minoritetsaktieägarna. Skillnaden ligger främst i att generalklausulerna består av ett *otillbörlighetsrekvisit* som ska förhindra otillbörliga fördelar som är ägnade att drabba en aktieägare eller ”annan”, som är till nackdel för bolaget eller annan aktieägare.

I NJA 2013 s. 1250 borde HD enligt min mening möjligen ha beaktat själva innebörden av den lösning som de övriga aktieägare föreslog i ännu större utsträckning. HD ansåg just mot grund av att de försökte få till en lösning, att beslutet om likvidation då var berättigat. Lösningen kan av olika skäl ha varit omöjlig för KD att acceptera med detta tog HD ingen hänsyn till i sin bedömning enligt min mening.

Det krävs som sagt än mer praxis och vägledning innan det helt går att kartlägga generalklausulernas innebörd. Genom bedömningen i NJA 2013 s. 1250 skiljer likhetsprincipen och generalklausulerna sig bestämt från varandra. Detta leder till enligt min bedömning, att de båda har sina olika syften och är sålunda komplement till varandra. Vidare så har det framkommit att vad som utgör en otillbörlig fördel ska anses variera och beror på olika omständigheter. Det går alltså men andra ord att konstatera att generalklausulernas funktion och syfte lämnar mycket att tolka från fall till fall. Tydligast är att tolkningen av vad som utgör en otillbörlig fördel framförallt inte är helt klart.

Vad som också går att se vid en jämförelse av de två minoritetsskyddsreglerna är att generalklausulernas tillämpningsomfång i några hänseenden, är än mer vidsträckt än likhetsprincipens. Det största exemplet är att generalklausulerna tar hänsyn till situationer där utomstående, ”annan”, har beretts en otillbörlig fördel. Likhetsprincipen däremot, reglerar endast situationer aktier emellan. Å andra sidan har likhetsprincipen inget motsvarande krav på ”otillbörlighet” i generalklausulerna, så på så sätt kan likhetsprincipen sägas ha ett än mer vidsträckt tillämpningsomfång. Det kan klart konstateras att de båda lagreglerna i ABL delvis överlappar varandra och de båda minoritetsskyddsreglerna i symbios ger en således mer heltäckande lagstiftning till skydd för minoritetsaktieägarna och för att förhindra missbruk av majoriteten.

Jag anser att det förfaller sig tämligen tydligt att det längre fram i tiden kommer att krävas än mer vägledning huruvida tolkningen av generalklausulerna och likhetsprincipen ska se ut innan det helt går att konstatera dess innebörd. Dock är min uppfattning att generalklausulen ska ses som självständig i förhållande till likhetsprincipen, men att de samtidigt har en kompletterande funktion. Detta är främst baserat på HD:s dom i rättsfallet NJA 2013 s. 1250. Likhetsprincipen och generalklausulerna utgör även olika rekvisit vilket också bör innebära att de ska ses som två separata regler.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Proposition 1973:93 *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om konvertibla skuldebrev m.m.*

Proposition 1975:103 *Regeringens proposition med förslag till en ny aktiebolagslag m.m.*

Proposition 1944:5 *Om aktiebolagslag.*

Proposition 1997/98:99 *Aktiebolagets organisation.*

Proposition 2004/05:85 *Om ny aktiebolagslag.*

SOU 1941:9 *Förslag till lag om aktiebolag m.m., II, motiv.*

SOU 1995:44 *Aktiebolagets organisation.*

Material från EU

Direktiv 77/91/EEG

Uttalanden från Aktiemarknadsnämnden

AMN 2002:02

Litteratur

Andersson, Jan. Pehrson Lars: *Likhetsprincipen och generalklausulerna*. Carl Svernlöv (red.). Hämtad ur: *Aktiebolagslagens minoritetsskydd*. Iustus förlag, Uppsala 2008.

Bergström, Claes. Samuelsson, Per. *Aktiebolagets grundproblem*, 4:e uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2015.

Beyer, Claes. Båvestam, Urban. *Är minoritetsskyddet befogat – finns det risk för minoritetsmissbruk?*. Carl Svernlöv (red.). Hämtad ur: *Aktiebolagslagens minoritetsskydd*. Iustus förlag, Uppsala, 2008.

Johansson, Svante. *Bolagsstämma*, Juristförlaget, Stockholm, 1990.

Korling Frederic, Zamboni Mauro, *Juridisk metodlära*, Lund: Studentlitteratur AB, 2013.

Nerep, Erik, *Aktiebolagsrättslig analys – ett tvärsnitt av nyckelfrågor*, Norstedts Juridik, Stockholm, 2003.

Nerep, Erik, Samuelsson, Per, *Aktiebolagslagen: en lagkommentar, del I*, Thomson Fakta, Stockholm, 2007.

Sandgren, Claes. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, 3 uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2015.

Sandström, Torsten. *Svensk aktiebolagsrätt*, 5:e uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2015.

Skog, Rolf. *Rodhes Aktiebolagsrätt*, 24:e uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2014.

Internetkällor

Andersson Sten. Johansson Svante. Skog Rolf. *Aktiebolagslagen – en kommentar*, Norstedts Juridik Zeteo, år 2013, webbaserad version, <http://zeteo.nj.se/docview?state=64768> (Hämtad: 2016-04-21).

Nerep, Erik. Samuelsson Per. *Karnovs djupa kommentarer till ABL*, Karnov Group Sweden AB, webbaserad version, http://juridik.karnovgroup.se.ludwig.lub.lu.se/document/531649/elem/SFS2005-0551_K8_P42?versid=146-1-2005 (Hämtad: 2016-04-15).

Artiklar

Arvidsson, Niklas, *Associationsrättens likhets- och likabehandlingsprinciper. En analys i ljuset av NJA 2013 s. 1250*, Juridisk Tidskrift, 2014-15, nr. 2.

Nial Håkan, *Minoritetsskydd i aktiebolag*, SvJT, 1941.

Skog Rolf, *Om betydelsen av vinstsyftet i aktiebolagslagen*, SvJT 2005, s. 1-19.

Rättsfallsförteckning

Domar från Högsta domstolen

NJA 2013 s. 1250

NJA 2000 s. 404

NJA 1977 s. 393

Domar från Arbetsdomstolen

AD 1988 nr 20